

Vercseg Ilona: Közösségi jelleg – közösségi tevékenységek

A *Párbeszéd* a szociális munka országos folyóirata, s ekként e szaktevékenységgel foglalkozik elsősorban, ám szerkesztői fontosnak tartják szakmájuknak a többi társadalmi beavatkozó szakmával, így a közösségi munkával való együttműködését is. Tapasztalhatjuk, hogy a mintegy két évtizede érlelődő felismerés egyre terjed a szociális munkások körében: törekvéseik sikere a helyi közösséggel történő együttműködésen áll vagy bukik. A befogadó társadalmi környezet kialakítása a szociális munka számára is döntő fontosságú.

Cikkemben, a felkérésnek eleget téve, foglalkozom a szociális munka és a közösségi munka főbb különbségeivel és azonosságaival, először azonban megadom a közösségi szaktevékenységek legfontosabb fogódzóit – meghatározottságuk a tevékenységek és szakmák tengerében, fogalmaik, a közösségi beavatkozás jellemzői. Ezután betekintünk a szociális munka és a közösségi munka különbségeibe és azonosságaiba, majd végül tágra nyitjuk a kaput. A közösségi munka ugyanis jelen van nemcsak a szociális és közösségi munka szakmai tevékenységeiben, hanem átível más szakmákon és foglalkozásokon is. A közösségi jelleg saját elhatározásunktól függetlenül is összefűzi tevékenységeinket, legyünk bármilyen foglalkozású emberek, tevékenykedjünk bár közszolgálati intézményekben, civil szervezeteknél vagy az üzleti szektorban, s legyünk bár fizetett alkalmazottak vagy önkéntesek, állampolgárok. A **KÖZÖSSÉG** az, ami mindnyájunkat érint, s ami benne rejlik minden emberrel foglalkozó szakmában, akár tudatosult művelőiben, akár nem, mert szerves része az emberi létnek. A közösség ugyanis velük született tulajdonságunk és egyben tanult viselkedésünk is¹ (Vercseg 2018).

Mostanában úgy érzem, hogy számos bajunk ellenére is mintha erősödne a közösségiség hazai gyakorlata, s hogy új kulturális megoldások is születnek összetartozásunk szervezésére és gyakorlására.

1. Fogódzók

Örömmel olvastam a *Párbeszéd* folyóirat első lapszámát, melyet az IFSW és az IASSW globális definíciójával indítanak útjára. Az átfogó definíció közösségi perspektívába helyezi a szociális munkát, amely elveiben, az alkalmazott társadalomtudományi elméletekkel, és a helyi tudásokkal élve „embereket és rendszereket aktivizál, hogy választ adjon az élet kihívásaira és előmozdítsa a jólétet”.² Hasonló perspektívát látnak maguk előtt a közösségi szaktevékenységek művelői is, s ennek érzékeltetésére először röviden bemutatom a közösségi tevékenységek főbb meghatározóit.³

¹ Ld. a Közösségelméletben (Vercseg 2018) Csányi Vilmos humánétológus okfejtését a 2. Ember és közösség fejezetben!

² <http://parbeszed.lib.unideb.hu/oldal/index/nyitolar>.

³ A közösségi munkára vonatkozó fogódzókhoz egy korábbi, 2011-ben megjelent munkámat veszem alapul, mely elektronikusan nem jelent meg (Vercseg 2011).

A közösségi szaktevékenységek meghatározottsága

Ha a közösségi szakmai beavatkozás alig több mint 100 éves történetét vizsgáljuk, a különbözőségek változatos skáláját fedezhetjük fel mind a beavatkozást életre keltő okok és a beavatkozást igazoló elméletek, mind a beavatkozás eszközeinek vonatkozásában. Megfigyelhető, hogy a beavatkozás történetében rendre jelentős módosulások, változások következnek be a beavatkozás irányultságát, a munka hangsúlyait illetően. A közösségi beavatkozás szakterületének még a megnevezése is más és más országonként, gondolkodjunk bár helyi fejlesztésben (locality development), társadalmi tervezésben (social planning) vagy társadalmi akcióban (social action) (Rothman modelljei, 1968; 1995; 2001).⁴ Rothman legújabb tipizálása már Tervezési és szakmai irányelvi, adatvezérelt gyakorlatot (Planning and Policy Practice); Közösségi kapacitásfejlesztést (Community Capacity Development) és Társadalmi képviselőt, támogatást (Social Advocacy) különböztet meg (Rothman 2007, idézi Kovács 2017: 10). Minden közösségi munkának ez a folytonos mozgás és változás a lényege, az emberek bevonása, részvétele révén.

Kulturális és társadalmi kontextusokként változik a megnevezés: közösségfejlesztés (community development), közösségszervezés (community organizing), közösségi szociális munka (community social work), közösségi munka (community work), társadalmi-kulturális animáció (animation socioculturelle, socio-cultural animation), társadalmi-kulturális fejlesztés (socio-cultural development), közösségi művelődés (community education), társadalmi/közösségi tervezés (social/community planning), közösségi gazdaságfejlesztés (community-based economic development), multikulturális mediáció (multicultural mediation), civil társadalom fejlesztése (civil society development) és még továbbiak.

Mit jelent vajon e tevékenység elaszticitása? Megfoghatatlan diffúziót és a szakmásodást ellehetetlenítő tényezőt, vagy épp ellenkezőleg, kimeríthetetlen gazdagságot és erősséget?

Mozgalom és szakma

Ha fejlesztésben gondolkodunk, akkor tovább bonyolítja és árnyalja a képet az, hogy a közösségfejlesztés egyszerre mozgalom és szakma.

Mozgalom – a közösség általi fejlesztés

Lényegileg csak akkor beszélhetünk közösségfejlesztésről, ha maguk a közösség tagjai, szervezetei és intézményei fejlesztik a saját közösségüket. Nem a közösségfejlesztő fejlesztő tehát a közösséget, hanem a közösség építi önmagát. A közösségfejlesztő „csak” katalizálja és szakmailag segíti e folyamatot. A közösségfejlesztő azért kezdeményez, hogy a közösség átvegye tőle a kezdeményezést és elinduljon a problémák közösségi megoldásának útján, melyhez a közösségfejlesztő a képessé tétel változatos eszközeivel járul hozzá.

---

⁴ Rothman híressé vált és sokak által használt modelljei, melyet szerzője rendre átdolgoz, hisz a valóságban zajló folyamatok sokaságát nem lehetséges véglegesen megragadni.

A jó közösségfejlesztési folyamat helyi mozgalom, amelyben a folyamatosan aktivizálódó lakosság keresi a maga hozzájárulási lehetőségeit a közösség életminőségének javításához, létrehozza saját intézményeit, és együttműködési struktúrákat alakít ki. A közösségi fejlesztésben folytonosan újabb és újabb egyének és csoportok aktivizálódnak a folyamat kritikájaként vagy alternatívájaként, s e közösségi szereplők állandóan új helyzeteket teremtenek, megváltoztatva a tervezési, döntési és kontrollmechanizmusokat. A mozgalom kifejezést az önszervező közösségi munka értelmében használjuk, mely állandóan mozog, változik, él, cseréli hangsúlyait, és a megvalósítók köre is állandóan változik.

A közösségfejlesztés mint szakma

A közösségfejlesztés mint szakma *átmeneti, szervezett és szakszerű beavatkozást* jelent a közösségek életébe annak érdekében, hogy a közösség képes legyen a megújulásra, vagyis saját problémáinak kezelésére, mérséklésére és megoldására (Gergely 2006). A beavatkozás addig tarthat, ameddig a közösség tagjai maguk nem válnak a változás meghatározó tényezőivé.

A közösségi munka – hívják bárhogy is – az állampolgárokkal, csoportjaikkal és szervezeteikkel, a területi közösségekkel folytatott munkán át a nemzeti és nemzetközi szinteken is jelen van. A legfontosabb kérdés az, hogy e szerteágazó tevékenységet mitől nevezhetjük szakmának? Az önálló diszciplínává fejlesztés kísérletei mellett a szakterület irányultsága és társadalmi funkciói mutatnak megnyugtató azonosságot.

Az *irányultság* tekintetében mindenütt a problémákban érintett emberek részvételének fokozása áll e szaktevékenység fókuszában, *társadalmi funkcióit* tekintve pedig mindenütt megjelenik az emberek önszervező együttműködése, az aktuális viszonyok megváltoztatását célzó közösségi tevékenysége, legyen szó bármelyik közösségi funkcióról (szocializáció, gazdasági boldogulás, társadalmi élet, társadalmi kontroll és szolidaritás) (Warren 1963).

A közösségi tevékenység egyfelől a szükségletet szenvedő emberekre, másfelől – az érdekeiket megfogalmazó és azokat a társadalmi nyilvánosságban artikuláló közösségek erejével – a reformokra irányul, a döntéshozás, a jogalkotás befolyásolására s az alkalmazkodás mellett vagy helyett a *változásra* fekteti a hangsúlyt – hasonlóan a szociális munkához (ld. a már idézett fogalmi meghatározást).

Nem elhanyagolható szempont a közösségi munka *preventív* jellegű irányultsága sem, az ugyanis, hogy képes fokozni a közösségek megtartó erejét, erősíteni és gyakorlattá szervezni az emberek közötti kommunikációt és szolidaritást.

Alkalmas továbbá arra is, hogy a helyi közösségek azonosítsák saját társadalmi szükségleteiket és megszervezzék *intézményeiket* – önszervező, érdeklődési, identitás-, érdek- és nyomásgyakorló csoportokat, a civil társadalom új intézményeit.

A közösségi munka hozzásegíti a kirekesztett, marginalizált, alacsony érdekérvényesítő képességű társadalmi csoportokat ahhoz, hogy érdekeiket felismerjék, megfogalmazzák és konfrontálják az érdekeik érvényesítését gátló társadalmi intézményekkel, csoportokkal.

A közösségi cselekvés *motivációkat épít* a művelődésre, a tanulásra, feltöri a zárt világokat és kitágítja a mozgástereket, új intézményeket és intézmények közötti kapcsolatokat szervez, s segít az állampolgároknak és közösségeiknek abban, hogy használni is tudják az értük létrejött intézményeket. Mindezzel a közösségfejlesztés nagyban hozzájárul változó társadalmaink kultúrateremtő képességének felgyorsulásához.

A közösségfejlesztés és a közösségi munka fogalmának meghatározása

A közösségfejlesztés, közösségszervezés, közösségi munka gyakran használatos szinonim fogalmakként, pedig valamennyi rendelkezik saját jelentéstartalommal. E kérdésnek kiterjedt irodalma van és számos fogalmi meghatározás ismeretes, mivel az adott körülményeknek és helyi gyakorlatnak megfelelően minden országban máshová teszik a hangsúlyt. Bármelyik fogalmat is értelmezzük azonban, közös jellemzőjük, hogy magukba foglalják mind a szakemberek, mind a közösségek munkáját, akár szakemberek nélkül is, hiszen közösségi munka vagy közösség általi szervezés/fejlesztés szakemberek beavatkozása nélkül is megvalósulhat.

A magyarországi szakmai építkezés még nem jutott el arra a szintre, hogy e fontos kérdésben szakmai közmegállapodás szülessen. Egyszerűen még nem beszélhetünk akkora foglalkozási csoportról, amelyben az effajta egyeztetések hitelesen végbemehetnének, nemcsak a fogalom, hanem a többi alapvető meghatározottság terén sem: alapelvek, értékek, etika, a foglalkozáshoz szükséges szakértelem, az eredmények és a hatás mérhetősége stb. Nem születnek meg ilyen egyeztetések azért sem, mert eleddig a hazai tapasztalati anyag túlnyomó része a közösségfejlesztés során jött létre, az 1980-tól gyakorlattá vált lokális fejlesztésekben. S a munka feldolgozottsága is döntő jelentőségű. Az esettanulmányok, elméleti és gyakorlati összefoglalók, módszerkísérletek mind egy tudatos és reflektált szaktevékenység igényét és megvalósulását hordozzák. Más szakterületek, ha fontosnak tartják az érintettek bevonását és a velük való munkát, akkor a közösségfejlesztést természetesen alárendelik saját szakterületek logikájának, s annak módszereit használják. A céljuk tehát nem a településközösség, szomszédság általános megújulása, erős és funkcionális közösségek létrehozása, hanem saját szakmájuk közösségibb megvalósítása, amivel természetesen jelentősen hozzájárulhatnak az egész közösség fejlődéséhez is.

Szakmafejlesztő igény először a közösségfejlesztési területen alakult ki hazánkban az 1980-as évek elejétől, majd 2011-től a közösségszervezés jelentkezik hasonló törekvésekkel.

A közösségi szociális munka kifejezés használatát magam nem tartom szerencsésnek, mert értelmezésében a közösségi munka nem lehet sem *gondoskodás- vagy szolgáltatásjellegű* munka, sem pusztán módszer, de lehet embertől emberig, intézménytől intézményig, közösségtől közösségig szerveződő kommunikáció, kapcsolat és együttműködés fejlesztése.

A közösségfejlesztést lehet önálló szakmaként, ám ekként *interdiszciplináris* szakterületként értelmezni. Olyan szakterületről van szó, amely az élet bármely területét érintő problémamegoldásba *a)* bevonja az érintetteket; *b)* igyekszik őket képessé tenni a közösségben történő cselekvésre. A cél eléréséhez településszintű munkamódokat,

módszereket és technikákat alkalmaz elsősorban (de természetesen csoporttechnikákat is, sőt az egyéni esetkezelés is megvalósul keretei között, a leggyakrabban a közösségi háló természetes működése folytán, de a szakember részvételével is), és a problémamegoldás érdekében érintkezik más szakmákkal is. A közösségfejlesztés szakmai beavatkozása bár jól körülhatárolható, de széles és heterogén mezőnyben érvényesülvén, a váratlan-tervezetlen fordulatok sokasága miatt nem vagy csak a folyamat későbbi fázisában teszi lehetővé a „szerződészerű” munkát – e munka inkább *kezdeményező típusú*.

A *közösségszervezés (community organizing)* fogalmának újragondolására a Közép- és Kelet-európai Állampolgári Hálózathoz (Central and Eastern European Citizens Network)⁵ való 2000-es csatlakozás készítette a magyar közösségfejlesztőket. „2011... májusban lehetőségünk nyílt egy több alkalomból álló körutat szervezni (Debrecen, Miskolc, Budapest), majd egy háromnapos közösségszervező képzést indítani a Civil Kollégiumban két amerikai közösségszervező szakember, Joe Szakos és Chuck Hirt vezetésével, ahol az áttörés szempontjából fontos emberek találkoztak (szociális és közösségfejlesztő szakemberek, érdekvédők, zöldek). Jó munkát végeztek, mert valamit megértettünk, azt is, hogy ez fontos, és azt is, hogy még nem értjük eléggé. A képzés után eldöntöttük, hogy tanulói műhelyt alakítunk⁶ és megpróbáljuk elgondolni, milyen is lehetne a közösségszervezés a magyar viszonyok között.”⁷ (Peták, Sebály, Varga, Vojtonovszki 2014) A tanulási folyamat azóta is zajlik: képzések, műhelymunkák, előadások, egyetemi fórumok, kerekasztal, fiatal szakemberek hathetes felkészítése az USA-ban vezető közösségszervező szervezeteknél, évente, ill. utánkötő programok hazai és amerikai szakemberek támogatásával – ezek útjának főbb állomásai. Programjaikat, helyi munkáikat bekapcsolták a nemzetközi vérkeringésbe, elsősorban a CEECN és az ECON⁸ munkájába – nemzetközi nyári egyetemek, kampányok, események, tapasztalatcserek, képzések, találkozások (Peták, Sebály, Varga, Vojtonovszki 2014). A szerzők alapvetéséből külön felhívom a figyelmet *A közösségszervezés és a közösségfejlesztés viszonya* részre, melyben a megközelítések közötti fő különbségeket a hatalomhoz való viszonyban ragadja meg. A közösségfejlesztés „...alapfeltevése [...], hogy a modern társadalom három szektora egymás lehetőségeinek optimális kiegészítésére képes. A közösségszervező ezzel szemben a közélet arénájában zajló küzdelemként, harcként értelmezi a szektorok viszonyát, amelyben az állampolgárok szervezettség nélkül fegyvertelenek” (Peták, Sebály, Varga, Vojtonovszki 2014).

A közösségszervezők felkészülése párhuzamosan zajlik a gyakorlati munkával. A programgazda Civil Kollégium Alapítvány 2013-ban Helyi erő = Helyi forrás néven programot indított⁹, helyi erőforrás-fejlesztés forrásközpontok megalapozására. A program 2015-től napjainkig folytatódik, zárótanulmányai, a sikeres helyi példákkal, a CKA honlapján és a *Parola* hasábjain olvashatók.¹⁰

⁵ <http://www.ceecn.net>.

⁶ <http://kozossagszervezes.wordpress.com>.

⁷ http://www.adattar.net/parola/?page_id=18, 2014/2.

⁸ European Community Organizing Network, <http://www.econnet.eu/>.

⁹ www.cka.hu.

¹⁰ Helyi erő = Helyi forrás (szerk. Sebály Bernadett). Részletek a Civil Kollégium Alapítvány közösségszervezési programjának zárótanulmányából, 2013–2016. *Parola*, 2016/2; SzervezzÉsSzerveződj.

„A *közösségi munka* története során fokozatosan olyan, a társadalmi integrációt elősegítő tevékenységgé vált, amely hatékonyan képes fokozni a társadalom kezdeményező- és cselekvőképességét, segíteni a társadalmi intézményrendszer átalakulási és újraalakulási folyamatait, összehozni a társadalom különböző szereplőit s partnerségi kapcsolatokat kiépíteni térségi és társadalmi szinten, s mindezzel képes fokozni a társadalom demokratikus önszerveződését” (Csongor, Darvas, Vercseg 2003).

A közösségi beavatkozás jellemzői

Nagyon lehetséges, hogy az állandósuló változások korában – korunkban – a szakmák sem vizsgálhatók hagyományos módokon, s hogy végérvényesen szembe kellene néznünk a közösségi szakmák elméleti és módszertani *pluralizmusával*, azzal, hogy mindez a természetükből fakad. A szakma „túl tág” határait tehát gazdagító erőforrásként érdemes értelmezni, olyanként, amely nemcsak lehetővé teszi, de a komplex társadalmi problémák kezelése érdekében egyenesen igényli is a *szakmaköziséget*, a határterületi együttműködések, vonatkozzék az a közigazgatással, szakpolitikákkal, szociális munkával, művelődésszervezéssel, felnőttoktatással, természet- és környezetvédelemmel, település- és vidékfejlesztéssel, építészettel vagy más szakmákkal való együttműködésre.

A közösségfejlesztés önállóságáról, ill. valamely szakmához tartozásáról Magyarországon korábban szenvedélyes viták folytak. Számos példáját láthattuk már annak, hogy a szociális munka keretein belül hogyan szűkülhet még a közösségfejlesztés, közösségi munka is szolgáltatástípusú munkává, ahelyett hogy endogén fejlődést és változásokat eredményezne. S az eszközjelleg bontakozik ki előttünk például a vidékfejlesztési szakmában is, látva, hogy az elsősorban infrastrukturális fejlesztésekben hogyan tesznek formálisan eleget az érintettek bevonása alapelveinek. „Szükség van-e egyáltalán a lakosságra a vidék fejlesztésében?” – fakadt ki egyszer egy kollégám.

Amennyiben a közösségfejlesztés alárendelődik bármelyik szakmának, elveszítheti interdiszciplináris jellegét és megnőhet a kiszolgáltatottsága, vagyis annak a veszélye, hogy az érdekcsoportok eszközként használják fel saját céljaik elérése érdekében.

A közösségfejlesztés *hozzájáruló jellegű* foglalkozás: egyedül nem képes megoldani társadalmi problémákat, de sajátos eszközeivel, más szakmákét kiegészítve, hozzá tud járulni a problémák hatékony kezeléséhez. Köztudott az is, hogy az alacsony társadalmi presztízsű szakmák küzdenek legitimitásukért, azért, hogy önálló diszciplínaként, fontos és támogatott szakmaként ismerjék el őket. Ha azonban a közösségfejlesztés lényegi jellemzői az interdiszciplinaritás és az, hogy hozzájáruló jellegű foglalkozás, akkor ahhoz a két fő okhoz érkeztünk, amiért elismertetése, legitimációja specializálódó világunkban különlegesen nehéz. De épp effajta természete adja azt a szabadságot is, amely miatt e szakmához vonzódunk, s amiért minden nehézség ellenére is kitartunk mellette.

2. Fókuszban a közösségi munka

Magyarországon a 80-as évektől kibontakozó szociális munka az esetkezelésre helyezte a hangsúlyt, s a közösségi munka lehetőségeivel csak elvétve, a lokális közösségi munka lehetőségeivel pedig egészen az utóbbi évekig szinte egyáltalán nem élt. A korai időszak közösségi munkáiból Gosztonyi Géának, az erzsébetvárosi családsegítő akkori vezetőjének 1986–1993 közötti működését ismerjük (Gosztonyi 1994).

A két szakterület közeledése már a 90-es évektől megkezdődött. Izgalmas és termékeny szakmai viták szerveződtek, 1990-ben Debrecenben tartották az első szakmai konferenciát a szociális munka és a közösségfejlesztés kapcsolatáról Hallgató Éva kezdeményezésére, Groskáné Piránszki Irén, Eszik Zoltán, Koppányi István, Vercseg Ilona és külföldi kollégák részvételével. 1997-ben Budapesten, a Közösségfejlesztők Egyesületétől Vercseg Ilona és Péterfi Ferenc szerveztek szakmai napot, melyen Gosztonyi Géza és Hegyesi Gábor hozzászólásai voltak a legemlékezetesebbek. 1998-ban kétnapos, bentlakásos szeminárium zajlott Kunbábonyban a Közösségfejlesztők Egyesülete és a Civil Kollégium Alapítvány, Varga A. Tamás, Péterfi Ferenc és Vercseg Ilona szervezésében, a „közösségfejlesztés képzése a felsőoktatásban” témában. 2003-ban Nyíregyházán a közösségi munka oktatásáról és alkalmazásáról, Patyán László, Gosztonyi Géza és Szoboszlai Katalin kezdeményezésére született párbeszéd az ő, valamint a Debreceni Egyetem és a Közösségfejlesztők Egyesülete szakembereinek közreműködésével. Legutóbb, 2010-ben pedig a SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület keretén belül szervezett műhelymunkát Gosztonyi Géza, Patyán László és Szoboszlai Katalin: „Társadalmi részvétel a szociális ágazatban. Az oktatók és a szociális munkások felelőssége, avagy hogyan tanítsunk/tanuljunk közösségi munkát?” – azzal a céllal, hogy a Budapesten, Jászberényben, Debrecenben, Nyíregyházán, Szekszárdon és Pécsen, a szociálismunkás-, szociálpedagógus-, pedagógus/andragógus képzések oktatói, hallgatói és a praxisban dolgozó szakemberek kicseréljék a képzéssel kapcsolatos gondolataikat és tapasztalataikat. Ajánlásaikat a SZÖVETSÉG 2010-es irányelvi ajánlásaiban tették közzé (A Szociális Műhely ajánlásai, 2010).

Miközben a viták a közösségi szociális munka és a közösségfejlesztés alapvetően meghatározó viszonya körül forogtak – leegyszerűsítve arról, hogy vajon a közösségfejlesztés alárendelődik-e, alárendelhető-e a szociális munkának annak egy módszereként, vagy önálló diszciplína –, megszületett néhány korai innováció a szociális szakmai területen és a szociális munka oktatásában.

A „korai” innovációra példa a Budapest X. kerületi önkormányzat jóléti osztálya, a Budapesti Szociális Forrásközpont és a Közösségfejlesztők Egyesülete megvalósításában egy közösségfejlesztési program beindítása Budapest X. kerületében (Gosztonyi, Makk, Péterfi, Vercseg 1997). A „Tágul a kör” részben további innovációs munkákra is utalunk.

A közösségfejlesztés, közösségi munka tanítása a felsőoktatásban – most a szociális munka, szociálpolitikai képzésekre szűkítve a kört¹¹ –, a 90-es évek közepétől nyert teret. A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán (2000-től az ELTE kara) Hegyesi Gábor és Gosztonyi Géza; a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékén Hallgató Éva, Kozma Judit és Giczey Péter; az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszékén Yossy Korazim és Vercseg Ilona; a Debreceni Egyetem Nyíregyházi Egészségügyi Főiskolai Karán Patyán László és Szoboszlai Katalin; a Wesley János Lelkészképző Főiskolán Németh László, Yossy Korazim és Harkai Nóra; a Széchenyi István Főiskola általános szociális munkás képzésén, Győrött pedig Budai István és Varsányi Erika dolgozta ki és tanította a közösségi tárgyakat. Bár csak 4 évig működött, de fontossága és más képzésekre gyakorolt hatása miatt kiemelendő a pécsi JPTE Szociálpolitika Tanszékén 1994–1997-ig bevezetett közösségfejlesztő tantárgyfejlesztő képzés. Ez választható szakirányként működött nappali tagozatos szociálpolitikus hallgatóknak. A szakirányt választók 2,5 éves képzés keretében tanulták e szaktevékenység elméletét és gyakorlatát is – mindvégig terepgyakorlással a Mecsekalja 5 falujában –, Balipap Ferenc és Vercseg Ilona vezetésével a Közösségfejlesztők Egyesülete tereptanáraival.

1998-tól az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszéke 'közösségi munka' elnevezéssel folytatta a közösségi szociális munka tanítását a meglévő hazai tapasztalati anyag relevanciája miatt. Ugyanez a tanszék akkreditáltatta és indítja be 2011-től a Közösségi és civil tanulmányok MA-képzést, melynek kidolgozásában Csongor Anna, Darvas Ágnes és Nizák Péter mellett a Közösségfejlesztők Egyesülete is szerepet vállalt. Jelenleg az ELTE-n és a győri Széchenyi István Egyetemen folyik e mesterképzés.

2009-től három, 2010-től pedig mintegy tíz felsőoktatási intézmény indított közösségi-civil felsőfokú szakképzés/OKJ-képzést (ma felsőoktatási szakképzés), melynek tananyagát a 2004 óta a Közösségfejlesztők Egyesülete által működtetett Nonprofit Képzési Műhely dolgozta ki (ez 20 felsőoktatási intézmény oktatóiból alakult), a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Társadalmi és Civil Kapcsolatok Főosztálya megbízásából, Arapovics Mária, Brüll Edit és Vercseg Ilona vezetésével.

Az oktatás során számos fontos elméleti és módszertani jegyzet, tanulmány, cikk született, amelyekre a képzések épültek. Külön említést érdemel a szociálpolitika, szociális munka területeiről kiindult közösségi publikációk sora. Valamennyit e cikk keretében nem tudjuk felsorolni, de a két szakma együttműködésére és a szakmák közötti integrációra megemlítek most néhány jelentőset: Varsányi Erika (1999); Somorjai Ildikó (szerk. 2001); Harkai Nóra (2006); Budai István–Somorjai Ildikó–Varsányi Erika (2008); Lakatos Kinga (2009); Budai István–Nárai Márta (szerk. 2011); Budai István–Nárai Márta (szerk. 2012).

Nemzetközi állomása a két szakterület közeledésének a *Közösségi gondoskodás (Community Care)* EU Leonardo da Vinci projekt, amelyet a Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszékéről Kozma Judit kezdeményezett 2005-ben, hogy közösségi

---

¹¹ A 80-as évek második felétől először az ELTE Népművelési, majd Közművelődési Tanszéke építette be először oktatási rendszerébe a közösségfejlesztést, eleinte egyszemeszteres kurzus keretében, majd később választható specializációként is, 3 féléves tantárgyi blokkban. E képzési forma a bolognai átalakulással a 2007/8-as tanévvel kifutott, de időközben számos más képzés építette be keretei közé a közösségfejlesztést.

orientációjú továbbképzési tananyag jöjjön létre a szociális képzések tereptanárainak. A 2006–2009 között megvalósult projektet vezető konzorcium nyolc ország 10 európai partneréből állt: Belgium, Bulgária, Litvánia, Németország, Románia, Spanyolország, Svédország és Magyarország képviseletében (<http://communitycare.hu/index.html>).¹² E projektben született az imént kiemelt Budai–Somorjai–Varsányi szerkesztette képzésmódszertani kézikönyv is.

A közösségi munka és a szociális munka integratív együttműködéséről szól a széles körű gyakorlattá szerveződő, 2006-tól bevezetett *gyermekszegénység elleni program*. A programot indítók abbéli felismerésüktől vezetve, hogy a szegénységben élő gyermekek helyzetén csak akkor tudnak érdemben változtatni, ha a lokális közösség, a felnevelő környezet valamennyi szereplőjét bevonják a probléma megoldásának folyamatába és a szolgáltató jellegű segítséget a fejlesztői, közösségi önszervezési és önszerveződési formákkal is kiegészítik, pl. settlementszerű működés, közösségi gazdaságfejlesztés, közösségi művészetek. A programban dolgozók a rendszerszerű, fejlesztő típusú változások létrejöttéért küzdöttek. A program finanszírozása 2011-ben megszűnt.¹³ Honlapjukra a közösségi jellegű szakmai innováció elemzett példái is felkerültek, pl. a szécsényi gyerekprogram (SZGYEP) lakhatási programja (Kecskés 2010), de a *Háló* közéleti lap *Közösségi – HÁLÓ* c. tematikus száma is jó forrás a szakmai innovációt megismerni akarók számára (Háló 2010).

Szakmaközi együttműködés, szakmafejlesztés és szakmapolitika vonatkozásában egyaránt előrelépést jelentett az EU által finanszírozott TÁMOP 5.1.3. *Közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért*, 2010 áprilisától 2014 májusáig futó program. Ez egy 25 akcióterületen szakmai támogatással megvalósuló, 25 modellkísérletet tartalmazó szakmaközi program volt: a konzorciumban a szociális, a közösségfejlesztő és a térségfejlesztő szakma működött együtt. Részletes információt a zárókiadvány tartalmaz.¹⁴

Együttműködések jönnek létre a felsőoktatásban, a szakképzésben, a közösségi irányultságot szem előtt tartó civil szervezetek között, s az első szociális szövetkezeteknek pedig országos szövetsége jött létre a Civil Kollégium Alapítvány kezdeményezésére, a Szoszöv (<http://szoszov.hu>, Parola 2010), Németh Lászlót választva meg ügyvezetőnek. A Szoszöv működéséről honlapjuk és egy hatástanulmány tájékoztat.¹⁵

A közösségi munka területe a közösségi ellátások (KÖZ) fejezetnek része lett a szociális és gyermekvédelmi szabályozókban, mely az első nagyobb szabású kísérlet volt a szociális és gyermekvédelmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó standardok és protokollok körülírására, s amely az SZMM Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet gondozásában jött létre (Hallgató, Vercseg 2007). E munka 2010-ben egy TÁMOP program keretében folytatódott, s a továbbfejlesztett családsegítési standardok (igénybe vevő szerinti protokoll/irányelv) a már

¹² Ld. még Brake, R. & Deller, U. ed. (2008).

¹³ <http://gyermekszegenyseg.hu> és folytatása, a <http://www.gyere.net/>.

¹⁴ http://melyszegenyseg.hu/dokumentumok/dokumentumtar_tartalma/tamop513_zarokotet_edok.pdf.

¹⁵ <http://szoszov.hu/>. Társadalmi hatásmérés eredményei a Közösségi Szociális Szövetkezet 2011–2016 közötti öt évében, összeáll. Németh László 2016 novemberében. *Parola*, 2017/3.

25 éves családsegítés, a komplex szociális munka rendszerszemléletű megújításának szükségességét, a társszakmákkal való együttműködést, a szociális téren is kibontakozó közösségi gyakorlat szükségességét helyezi a feladatok fókuszába (Dunainé és mtsai. 2010).

A szociális szakma közösségi innovációs munkája mellett az is látszik, hogy e nagy foglalkozási csoport egésze már felismeri a közösségi problémakezelés fontosságát, sőt gyakran meglehetősen bátoritanul és kis léptékben, de alkalmazza is azokat, ám még nem használja ki a közösségi munka komolyabb lehetőségeit. A gyerekeknek és családoknak szánt foglalkozások, falunapok szervezése kicsiny, mindamelllett fontos elmozdulások, ám érdemes szélesebb körben is felfigyelni a rendszerszerű változásért folyó kezdeményezésekre, küzdelmekre is, és részvétellel segíteni megvalósulásukat (gyermekszegénység-mélyszegénység, befogadás-részvétel, kilakoltatás-hajléktalanság-lakhatás, családi pótlék emelése, otthonápolás munkabérért, intézményi férőhelykiváltás, közösségi alapú szolgáltatásfejlesztés¹⁶ és mások).

Szociális munka – közösségi munka: különbségek és azonosságok

Korábban a szociális munkások oktatásában széles körben elterjedt az a nézet, mely szerint a szociális munka három fő beavatkozási módja az esetkezelés, a csoportmunka és a közösségi szociális munka. Ez a gondolkodásmód Észak-Amerikából gyűrűzött be Európába az 1960-as években. Akkor, amikor az európai, főként angol közösségfejlesztésnek már önállósult beavatkozási területei és hagyományai voltak, a settlement házaktól a lakótelepi közösségi életen és felnőttképzésen, a gyarmatokon történő fejlesztési munkákon keresztül a munkásmozgalmi és civil szerveződésekig. S akkor, amikor alig 10 év választotta el Észak-Amerikát attól, hogy a közösségi szakmák mozgásterét a társadalmi tervezésben (social planning) és a civil tudatosság fejlesztésében (community organizing) jelölje ki (Perlman, Robert-Gurin, Arnold 1993 [1972]). Természetesen sem Amerikában, sem Angliában, korábban és ma sem mellőzik a főként a szociális munkára jellemző beavatkozási területeket, de – egy rövid időszak kivétel – inkább komplex, szakmaközi, integrációs tevékenységnek tekintették a közösségfejlesztést, mely az érintettek általános, több területre érvényes szükségleteinek redukálása irányult, semmint a szociális munka egy munkamódszerének.

Hasonló véleményen van Peter Baldock, aki az Esetkezelés és közösségi munka (Baldock 1974; 1993: 61–70) munkájában különbségeket és azonosságokat vet össze a szociális és közösségi munka vonatkozásában.

Szerinte legelőször is két sztereotípiát kell leküzdenünk e két beavatkozás természetének megértéséhez. Az egyik sztereotípiát az, hogy a közösségi munka a szociális munka harmadik módszere. „Ez a megközelítés azt sugallja, hogy a szociális esetkezelés és a közösségi munka egész egyszerűen párhuzamosan halad egymással: az egyik egyénnel, a másik közösségekkel foglalkozik, az egyik azokkal, akik nem képesek, a másik azokkal, akik képesek tenni valamit. Ez meglehetősen általános nézet volt a közösségi munkások között az 1960-as években.” (Baldock 1974; 1993: 62) „A szociális munka három módszeréről való frázisszerű gondolkodás eredménye az is, hogy megpróbálták meghatározni, milyen

¹⁶ Csabai 2017.

situációban melyik módszert célszerűbb alkalmazni: az esetkezelést, a csoportmunkát vagy a közösségi munkát. Ez nagyon félresikerült megközelítésmód, mert gyakran nem annyira magának a situációnak a szükségletei határozzák meg az első pillanatban a végzendő munka formáját, inkább az, hogy *milyen módon került az intézmény látókörébe az adott situáció.*” (Baldock 1974, 1993: 63)

A másik sztereotípa szerint a közösségi munkás egyszerűen több emberrel foglalkozik, mint az esetkezelő, s ez sem feltétlenül igaz, mert lehet egy szociális munkásnak 40–50 fős 'klientúrája', míg egy közösségi munkás 'csak' a 'központi mag' 5–10 emberével dolgozik, akik viszont továbbviszik a közösségi kezdeményezést.

Másról van itt tehát szó, és ennek megértéséhez nézzük előbb Baldock 5 fázisát a közösségi kapcsolatépítésre:

- Az intézményen kívüli emberek mozgósítása arra, hogy segítsenek a kliensnek – rokon, barát, szomszéd, ismerős.
- További embercsoportok bevonása a gondozói tevékenységbe – önkéntesek bevonása, csoportjaik létrehozása –, valamint az intézmények közötti kapcsolatok kialakítása – szociális munkások klubjai, fórumai.
- A kliensek aktív bevonása egymás segítésére – önszorgító csoportok.
- Néhány kliens összefogása néhány nem klienssel egy közös probléma megoldására – pl. lakásbérlők egyesületének létrehozása.
- „Tiszta” közösségi munka – közös tevékenység révén nyújtani segítséget a kontakt populációnak. Ez „nem feltétlenül függ össze az esetkezelő szolgálat működésével. [...] megkérdezhetné valaki, miért egy szociális munkával foglalkozó intézménynek kell szponzorálnia ilyen tevékenységet, nem lenne-e jobb, ha egy közösségi munkával foglalkozó szakintézmény szervezné azt.” (Baldock 1974; 1993: 66, 64–66)

„A szociális munkások egyszerűen úgy is tekinthetik a közösségi munkát, mint egy különálló szakmai tevékenységi szférát, amellyel kapcsolatban kell állniuk. [...] A szociális munkás szakma azonban – igen helyesen – belátta, hogy a négy szemközti kapcsolat, bármilyen szilárd alapot nyújt is a problémák megragadásához, mégsem alkalmas a kliens összes gondjának megoldására és bizonyos határokon túl nem tartható fenn a munka egyedüli bázisaként. A szociális esetkezelő munkája, ha csak nem végzi nagyon rosszul ezt a munkát, természetesen végighalad a fentebb felsorolt fázisokon. Ez ugyan sok problémát okoz mind a szociális, mind a közösségi munkában azáltal, hogy elmosza a köztük lévő határvonalat és aggodalmat kelthet a csoport-identitást illetően [...] mégis szívesen kell fogadnunk ezt a fejlődést, mert beleillik a realitásokba.” (Baldock 1974; 1993: 66–68)

Mindezekkel egyetértve és kiegészítve: a közösségi munka közösségisége abban rejlik, hogy *közösségi alapú tevékenység*, vagyis az érintett közösség szükségleteit igyekszik redukálni. Fontos megerősítenünk, hogy *az irányultsága* tekintetében is közösségi, hiszen a *közjóra* irányul – a közösségi munkamódok és módszerek „csak” elősegítik ennek érvényesülését.

A közösségi munka olyan egyéni és társadalmi problémák kezelésére is alkalmas, amelyeket egyedi esetekként nem lehet vagy nem eléggé hatékonyan lehet kezelni (magány, közösség hiány, szolidaritás, kommunikációs készségek, kapcsolati háló fejlesztése, szociális

háló kiépítése stb. – és a nagyobb célok elérését sem: civil kurázi, közjóért való munka, demokrácia stb.).

A szociális munkás főként a kliensek nyomasztó, bizonyos mértékig csak rájuk jellemző problémáival foglalkozik, a közösségi munkás a leggyakrabban a terület általános problémáival, de az érdekcsoportok küzdelmeivel is. A szociális munka az azonnali eredményt célozza meg, a közösségi munka a hosszú távon kifejtett hatásra épít. További jellegzetessége a közösségi munkának, hogy a kezdeményezésre helyezi a hangsúlyt, ezáltal felkeres és a közösségi cselekvésbe von olyanokat is, akik maguktól nem igényelnének semmiféle együttműködést, s ennek oka lehet hátrányos helyzet, kirekesztettség vagy/és önbizalomhiány stb. A közösségi munka alkalmas arra, hogy a helyi közösségek gyakorolják a részvételt, azonosítsák saját társadalmi szükségleteiket és megszervezzék új intézményeiket (önsegítő csoportok, identitás-, érdek- és nyomásgyakorló csoportok, a civil társadalom új intézményei stb.). A közösségi munka hozzásegíti a kirekesztett, marginalizált, alacsony érdekérvényesítő képességű társadalmi csoportokat ahhoz, hogy érdekeiket felismerjék, megfogalmazzák és konfrontálják az érdekeik érvényesítését gátló társadalmi intézményekkel, csoportokkal.

A két szakterület egymásra figyelése, együttműködése hozzájárulhat ahhoz, hogy a segítők új dimenzióban lássák szerepüket és hatékonyabban segíthessenek az embereknek és közösségeiknek.

A közösségi munka sokszereplős, egyéneket és intézményeket, eltérő érdekeket és szándékokat egyeztető, kommunikációt, egymás megismerését, megértését és együttműködését létrehozó, többszereplős és hosszú folyamatokat indukáló munka – a mai állapotokat ismerve szinte kivitelezhetetlenül nehéznek tűnik. Mégis ez a feladatunk, s ha nem is tudjuk *a* megoldást, sokat tehetünk a megoldások megközelítéséért.

3. Tágul a kör

Mindenkor időszerű, hogy újra és újra figyelmeztessük magunkat: szakmáink a jótekonyság és filantrópia, a társadalmi akciók, az önszerveződés és önkéntesség, a civil társadalom gyakorlata mellett csupán tényezői a társadalmi/közösségi cselekvés megnyilvánulásainak. A miénken túli világokat, más szakmákat és szakterületeket, intézményeket és civil szervezeteket is joggal tarthatunk közösségteremtőknek, gondoljunk csak a következő, messze nem teljes számban felsorolt tevékenységekre, melyeket aktivisták és szakemberek valósítanak meg:

- a közösségi tervezés (community/social planning) urbanisztikai és építészeti példái¹⁷;
- a városi építészeti, kulturális és társadalmi értékek megőrzésére szerveződő civil szervezetek munkája, amelyek az élhetőbb és szerethetőbb városért dolgoznak¹⁸;

¹⁷ Sain Mátyás (2015): Közösségi tervezéssel Budafokért. *Parola*, 2015/1; Sain Mátyás (2018): Köztérfejlesztés közösségi alapokon – Óbudán; uo.: Sain Mátyás–Rab Judit (2018): Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben. *Parola*, 2018/2.

- a közösségi vállalkozások és szövetkezetfejlesztés gyakorlata¹⁹;
- a részvételt népszerűsítő Állampolgári Részvétel Hete, amely egy évente megrendezésre kerülő kampányhét az állampolgáriságért és a demokráciáért, s amelyen számos civil szervezet évi 100–200 közötti eseményen hívja fel a figyelmet országszerte a helyi cselekvés fontosságára²⁰;
- a részvételi akciókutatás (participatory action research) számos, megvalósult variációja²¹;
- a helyi identitás erősítésére vonatkozó törekvések („ki mihez ért?” önszervező körök mozgalmak, tanulókörök²²; a falukönyvek, kalendáriumok²³; a többféle variációban jelentkező közösségi kiállítások)²⁴;
- a közösségi művészet/társadalmilag elkötelezett művészet (community art/socially engaged art), a participatív (részvételre épülő) művészeti törekvések sokasodó példái: Káva Kulturális Műhely²⁵; anBlokK Kultúra és Társadalomtudományi Egyesület²⁶; Krétakör²⁷; Retextil Alapítvány²⁸; a Magyar Szegénységellenes Hálózat *Többségi (v)iszonyok* fórumszínházi darabja²⁹; színház a társadalmi változásért (theatre for social change)³⁰; a szociális cirkusz³¹; a közösségi falfestés (mural painting)³²; Public art³³; XVID közösségi videózás³⁴;
- mozgalmak a helybeliség erősödéséért³⁵

¹⁸ Például a Szindikátus Egyesület, ld. *Parola*, 2008/3, uo.: Nagydíófa akcióterv, Virágoztassuk fel a Lövház utcát! Gondolhatunk még például a Városliget beépítése és a Római part megváltoztatása elleni, több éve tartó tiltakozó akciókra, az „ünnepeljük a 100 éves házakat!” mozgalomra: budapest100.hu – és sorolhatnánk...

¹⁹ Immár nagy irodalma van ennek a területnek, ld. például a Közösségi munkahelyteremtés c. konferencia előadásait a *Parola* 2008/4. számában, továbbá a Társadalmi vállalkozások nyári egyetemi műhelymunka beszámolóját a *Parola* 2012/3. számában; a Közösség és gazdaság címet viselő különszámot, 2016 novemberében. *Parola*, 2017/3.

²⁰ <https://www.cka.hu/?s=%C3%81llampolg%C3%A1ri+R%C3%A9szv%C3%A9tel+Hete>.

²¹ Ld. pl. Pataki György, Vári Anna (szerk.) (2011): Részvétel – akció – kutatás. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest; továbbá a Közélet iskolája ez irányú tevékenységét Udvarhelyi Tessza vezetésével: <http://www.kozeletiskolaja.hu/page/mi-a-reszveteli-akciokutatas>.

²² Molnár Aranka és társai (2011): Építő közösségek – közös tudás. *Parola*, 2011/3.

²³ A legújabbak: Nyírmártonfalva első falukönyve. Gyűjtötte a Falukönyv Írók Köre. Helyi emberek írták helyi emberekről, helyi embereknek. Szerk. Groskáné Piránszki Irén. *Parola*, 2016/4; Szigetmonostor Anno. Szigetmonostori családok fotóalbuma. Szigetmonostor, 2007. Faluszépészeti Egylet. Szerk. Herrer-y M. Caesarné.

²⁴ Hajnal László (2016): Kincskeresők a Tisza mentén. Óballa mesélő múltja. *Parola*, 2016/4; Gulyás Sándor: Acsaiak vagyunk... közösségi fotókiállítás a Galga menti Acsán. *Parola*, 2018/1.

²⁵ www.kavaszhaz.hu; <http://www.ujnezo.hu/>.

²⁶ <https://anblokkegyesulet.wordpress.com/>.

²⁷ <https://kretakor.blog.hu/> és <https://kretakor.eu/hu>.

²⁸ <https://www.retextil.hu/>.

²⁹ <http://www.mmszke.hu/esemenyek/hajovontak.pdf?page=29>.

³⁰ Szendrei Andrea (2017): Részvételi színház és közösség. *Parola*, 2017/2. szám; A TPSZ projekt csapata (2018): Társadalmi Párbeszéd Színház – megjelenít, érzékenyít, lelkesít. *Parola*, 2018/1.

³¹ Szabó Márton (2016): Cirkusszal nevelni. *Parola*, 2016/1.

³² Katona Krisztina (2008): A Mural Painting módszer. *Parola*, 2008/3.

³³ <http://www.artpool.hu/Research/fogalom/publicart.html>.

³⁴ Komabázis – XVID Közösségi videózás az Újpalotai lakótelepen. *Parola*, 2014/2.

³⁵ *Parola*, 2012/3.

– Önrendelkező közösségekben a jövő. Védegylet, Gazdaság helyben? Konferencia.

– Liegey, Vincent (2012): A Növekedés-ellenes mozgalomról. Gazdaság helyben? Pénz, etika, felelősség.

– Fenntarthatóság a gazdaságban – konferencia a szövetkezetekről, etikus vállalkozásokról, alternatív bankokról.

- közösségi érdekvédelem: az érdekérvényesítés és érdekképviselő közösségszervezési példái³⁶;
- alternatív közösségek, közösségi terek szerveződése Budapesten – „Foglalt ház” mozgalom³⁷; Auróra többfunkciós kulturális tér³⁸; Gólya közösségi ház és szövetkezeti presszó³⁹; MüSzi – Művelődési Szint⁴⁰ és továbbiak;
- vagy az egyszerűen csak a közösségi lét élményszerű megélésére irányuló megnyilvánulásokra (szomszédünnepek országsház⁴¹, házpiknik⁴², közösségi kertek⁴³ és mások).

Mindezek (és továbbiak) szakmákon is átívelő közösségi megnyilvánulások: a saját helyzet megértésére vonatkozó törekvések, az önkifejezés és cselekvés sikerre emeléséért történő erőfeszítések, emberi jogi kezdeményezések, mozgalmak, gyakran szociális tartalommal. A legújabban jelentkező *aHang*⁴⁴ kampányplatform például online felületen szervez offline tevékenységeket *a változás elérése érdekében*, most éppen az otthonápolás, a kilakoltatás, a gyűlöletkeltés ellen, a családi pótlék összegének duplájára emelése mellett, de a „normális közmédiáért”, a zajszennyezés és a fák szakszerűtlen csonkolásának megszüntetéséért, a helyi vasúti közlekedés korszerűsítéséért – vagyis minden, a platformot használó állampolgárok által fontosnak tartott és javasolt *közügyben*. Nem az egyes szakmák szakemberei, hanem állampolgárok szólalnak meg, ők népszerűsítik helyi, országos vagy nemzetközi ügyeket, írnak alá petíciókat, szólítanak meg döntéshozókat.

Valamennyi kezdeményezés az érintettek bevonásán és cselekvő részvételének fokozásán alapul. Folyik tehát a közösségiség térhódítása, bizonyítva, hogy a közösségiség nem egy letűnt korszak kelléke, hanem a jelen valósága – még ha hiányát gyakrabban is éljük át, mint a valahová tartozásunkat...

S ha ennyien dolgoznak a közösségért, szakmák és szakemberek, közszolgálati és civil intézmények és szerveződő állampolgárok, az azt jelenti, hogy egyre nő a közösség jelentőségének felismerése, s annak is, hogy még azok a szakmák is közösségi jellegűek, amelyek nem közszolgálatiak, hiszen az emberekkel, az emberekért dolgozik a vállalkozó, az építész, a jogász és mindazok, akik a közjóért dolgoznak. Mindez tevékenységeink saját értelméből fakadó, bennük rejlő *közösségi jellegét* bizonyítja.

³⁶ Peták Péter (2012): Állampolgári mozgalom egy NATO-radar építése ellen. Összefoglaló a pécsi Tubes-ügyről. *Parola*, 2012/2; Kovács T., Peták P., Sebály B., Varga M. (2015): Közösségszervezéssel a szociális tűzifáért. *Parola*, 2015/1; Sebály Bernadett (2015): Elméletben. A közösségi érdekvédelem fontossága a mai civil társadalomban és a fogyatékosügyben. *Parola*, 2015/2.

³⁷ Dunajcsik Péter Maxigas: Foglaltház és civil társadalom. *Civil Szemle*, 2006/1, Új Mandátum Kiadó, (69. o.).

³⁸ <http://auroraonline.hu/>
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Aur%C3%B3ra_\(k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gszervez%C3%A9s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Aur%C3%B3ra_(k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gszervez%C3%A9s))

https://www.facebook.com/pg/auroraunofficial/about/?tab=page_info.

³⁹ <http://golyapresszo.hu/> és <https://8.kerulet.itlakunk.hu/holmi/vendeglatas/golya-kozossegi-haz-es-szovetkezeti-presszo>.

⁴⁰ <https://www.facebook.com/muvelodesiszint/>.

⁴¹ <http://www.fesztivalkalauz.hu/index.php?option=naptar/task/details/faz/22854>.

⁴² Garai Mónika (2006): Ház-piknik a Krúdy utcában. *Parola*, 2006/5.

⁴³ Ordas Ágnes (2016): Vissza a Pál utcába! A modern grund. *Parola*, 2016/1.

⁴⁴ <https://ahang.hu/>; <https://www.facebook.com/szabadahang/>.

Irodalomjegyzék

- A Szociális Műhely ajánlásai (2010): In *Ajánlások a részvétel fejlesztéséért*. SZÖVETSEG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület, Debrecen. 26–30. http://polgarz.hu/uploads/documents/201007041725_szovetseg_szocialis_muhely_ajanasai.pdf.
- BALDOCK, P. (1993): Esetkezelés és közösségi munka. A közösségi munka és a szociális munka kapcsolatáról általában. In VARGA A. T. (vál.), B. VÖRÖS G. (szerk.): *Közösségi munka*. Szöveggyűjtemény. Ford. RAKOVSKY Zs., VERÓK E. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest. 61–70. Eredeti kiadás uő: (1974): 2 Principles, values and objectives in community work. In TIMMS, N. (ed.): *Community Work and Social Work*. Bradford University. www.kka.hu/_062568aa00708a67.nsf/0/fc8d5b62b30f911e85256640006a093b?OpenDocument.
- BRAKE, R., DELLER, U. (ed). (2008): *Community Development – a European Challenge*. Barbara Budrich Publishers, Opladen–Farmington Hills.
- BUDAI I., NÁRAI M. (szerk.) (2011): *Közösségi munka – társadalmi bevonás – integráció*. Szöveggyűjtemény. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- BUDAI I., NÁRAI M. (szerk.) (2012): *Együttműködés és felelősségvállalás tanulása a szociális és közösségi munkában*. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- BUDAI I. (2013): Szakmaközi együttműködés a közösségi munkában. *Parola*, 2013/2. http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/ac17badd073f25168525670c00816aef/05c93c1bb32e14e7c1257bc000426014?OpenDocument.
- BUDAI I., SOMORJAI I., VARSÁNYI E. (összeáll. és szerk.) (2008): *Képzésmódszertani kézikönyv a közösségi szociális munka tereptanárai számára*. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- CSABAI L. (2017): Közösségben élni mindannyiunk joga. *Parola*, 2017/2. http://www.adattar.net/parola/wp-content/uploads/2017/06/Parola_2017-2-1.pdf.
- CSONGOR A., DARVAS Á., VERCSEG I. (2003): *Közösségi és civil tanulmányok*. Szakirányú továbbképzési szak létesítési és indítási kérelem. ELTE TáTK, Szociális Munka és Szociálpolitika Szak. Budapest.
- DUNAINÉ SZÜCS K., HALLGATÓ É., MÁRTHÁNÉ MEGYESI M., SZOLNOKI B., VERCSEG I. (2010): *Családi szociális munka. Igénybevevő szerinti protokoll/irányelv*. Tervezet, kézirat.
- GERGELY A. (2006): Közösség, megújulási képesség, részvétel. *Parola*, 4. www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/133b5cb9af4a61d6c125722d00352353?OpenDocument#K%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9g%20meg%C3%BAjul%C3%A1si%20k%C3%A9pess%C3%A9g%20r%C3%A9
- GOSZTONYI G. (1994): *A „XXII”-es csapdája, avagy: Virágot utcán?* (Egy „közösségi szociális munka” akció története 1986–1993 között). *Esély*, 1. 94–101.
- GOSZTONYI G., MAKK K., PÉTERFI F., VERCSEG I. (1997): *Közösségi felmérés*

- Kőbányán. Javaslatok a további cselekvésre.* Budapesti Szociális Forrásközpont és Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest.
- HALLGATÓ É., VERCSEG I. (2007): *A közösségi munka szerepe a közösségi szolgáltatásokban* (irányelv). Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet. *Parola*, 2008/3: 21–27. www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/5bc3d2bcb1be4198c125751f003aac0c?OpenDocument.
- Háló (2010): Közösségi-HÁLÓ (tematikus szám). *Háló – A szociális munka szakmai közéleti lapja*. Szociális Szakmai Szövetség, XV. (8).
- HARKAI N. (2006): *Közösség és közösségi munka*. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest (Parola füzetek). http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/0a84037251c6a630c1257075002e65aa/e8fdd098c4365d20c125722f0030efa3?OpenDocument.
- KECSKÉS É. (2010): Közösségi szociális munka egy hátrányos helyzetű kistéleplülésen. A szécsényi gyerekprogram (SZGYEP) lakhatási programja. *Háló*, 8. 11–16.
- KOVÁCS E. (2017): *Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok közösségeket érintő radikális mértékű változásokban*. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest (Parola füzetek).
- NAGYNÉ VARGA I. (szerk.) (2011): *Közösségi munka a családsegítésben*. Szociotéka sorozat, a kötet szerzői: Dandé István, Erdős Judit, Giczey Péter, Serafin József, Varga Matild és Vercseg Ilona. Debrecen.
- LAKATOS K. (2009): *A képesség tétel folyamata*. Az érdekérvényesítés esélyeinek növelése a szociális és közösségi munkában. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest (Parola füzetek). www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/0a84037251c6a630c1257075002e65aa/14c544c36a68ce4fc12575d9002dfc69?OpenDocument.
- MOLNÁR A., PETÁK P., VERCSEG I. (2014): *Közösségi lehetőségek a mélyszegénység elleni küzdelemben*. Önszerveződés és szakmaközi együttműködés, http://www.melyszegenysegy.hu/dokumentumok/dokumentumtar_tartalma/TAMOP513_kozfejl_modszertani_edok.pdf.
- PERLMAN, R., GURIN, A. (1993 [1972]): *Közösségszervezés és társadalmi tervezés*. Vál. VARGA A. T. Ford. SZOMBATINÉ MIHÁLYI Zs. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
Eredeti kiadás: uők (1972): *Community Organization and Social Planning*. John Wiley & Sons, Inc. and The Council for Social Work Education, New York. Regisztrációra letölthető: <http://cdj.oxfordjournals.org/content/7/3/205.extract>.
- PETÁK P., SEBÁLY B., VARGA M., VOJTONOVSZKI B. (2014): *Közösségszervezés hazai pályán – közösségi munka kisebbségben, a társadalom perifériáján élőkkel*. *Parola*, 2.
- ROTHMAN, J. (2001 [1995, 1968]): *A közösségi beavatkozás megközelítése*. Ford. VARGA T. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest (Parola füzetek), www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/0a84037251c6a630c1257075002e65aa/90c615c00890baf2c1256b5d0035fdbc?OpenDocument.
Eredeti kiadás: uő (1995 [1968]): *Approaches to Community Intervention*. In

ROTHMAN, J., ERLICH, J. L., TROPMAN, J. E., COX, F. M. (eds.): *Strategies of Community Intervention*, 5th ed. F. E. Peacock. 26–63.

- SOMORJAI I. (szerk.) (2001): *Amivel még nem számolunk...* Interprofesszionális együttműködés és szociális munka. Széchenyi István Főiskola – Kávé Kiadó, Budapest–Győr.
- VARSÁNYI E. (vál., szerk., bev.) (1999): *Megfigyelés és cselekvés*. Válogatás a közösségi munka elméletéből. Balassi Kiadó, Budapest.
- VERCSEG I. (2018): *Közösségelmélet*. Tantárgyi összefoglaló. Második, bővített változat. ELTE TáTK Közösségi és Civil Tanulmányok MA szak. Budapest.
<http://tatk.elte.hu/oktatas/etananyagok>.
- VERCSEG I. (2011): *Közösség és részvétel*. A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszéke, Budapest.
- WARREN, R. (1963): *The Community in America*. Rand McNally, Chicago.